

Simbor, Vicent. *La nació literària de Joan Fuster*. València: Publicacions de la Universitat de València, 2022, 198 pp.

Cano Mateu, Josep Àngel. *Joan Fuster i 'Serra d'Or'. Els articles seriatos (1968-1984)*. València: Publicacions de la Universitat de València, 2022, 328 pp.

Ortells Miralles, Salvador; Pérez Moragón, Francesc. *Joan Fuster. D'un temps, d'un país (1922-1992)*. València: Institució Alfons el Magnànim, 2023, 504 pp.

De tant en tant, algú adverteix que caldria *llegir* més l'obra de Joan Fuster, en lloc d'*estudiar-la* tant. L'afirmació, que de ben segur deuen haver patit altres clàssics, sembla suggerir que tot estudi té un límit. Però a partir de quin llindar podem estar segurs que n'hi ha prou? Potser aquesta interpretació no és correcta i, en realitat, qui fa una proclama així el que vol és subratllar el caràcter lliure de la lectura espontània, davant de les aproximacions acadèmiques, que deuen ser percebudes com a més rígides o, fins i tot, improcedents, en la mesura que poden respondre a interessos espuris aliens a l'obra literària que suposadament s'estudia.

Com deu haver intuït molt bé el lector, el paràgraf anterior no és una pura especulació, sinó que es basa en alguns tuits i articles publicats a propòsit de la commemoració del centenari del naixement de Joan Fuster, que va escalfar motors durant el 2021 i va propiciar congressos, jornades i publicacions diverses al llarg del 2022, quan efectivament se celebrava l'efemèride, amb algunes publicacions i activitats com a epíleg en 2023. Transcorregut un any des d'aleshores, amb l'entrada d'un govern d'ultradreta en les institucions valencianes pel mig, el rebuf de la commemoració sembla atenuar-se, alhora que, de manera explícita, el conseller de Cultura s'enorgulleix de reduir a zero les subvencions que el govern valencià donava a l'Espai Joan Fuster, on es conserva la casa natal de l'autor i el seu arxiu, els quals es podran preservar gràcies al compromís de l'Ajuntament de Sueca, propietari de l'edifici, i d'altres institucions, com ara la Universitat de València. No sé si davant d'aquest cicle conservador el consell d'estudiar menys i llegir més l'obra de Joan Fuster es pot sostindre encara. És més, parafrasejant l'autor de *Diccionari per a ociosos*, podríem dir que estudiar és seguir llegint, i cadascú ho fa a la seua manera.

Això és, precisament, el que pretenen les tres novetats bibliogràfiques ací ressenyades: ampliar el coneixement de l'obra de Joan Fuster per mitjà de dades, anàlisis i lectures renovades. Es tracta de tres llibres molt diferents entre si. El primer, en ordre de publicació, és *La nació literària de Joan Fuster*, de Vicent Simbor, referent dels estudis de literatura contemporània a la Universitat de València. El següent és *Joan Fuster i 'Serra d'Or'. Els articles seriatos (1968-1984)*, del jove investigador J. Àngel Cano, vinculat a la mateixa institució. Els dos volums han aparegut en la col·lecció de la Càtedra Joan Fuster, editada per Publicacions de la Universitat de València. El tercer volum duu com a peu d'impremta el 23 de novembre de 2022, és a dir, la data exacta del centenari del naixement de l'autor, però es va comercialitzar ja a primeries de 2023. Titulat *Joan Fuster. D'un temps, d'un país (1922-1992)*, es tracta d'una biografia de gran format, editada amb un cert luxe per la Institució Alfons el Magnànim, una de les entitats culturals públiques amb més trajectòria dins del panorama valencià, vinculada a la Diputació de València, i escrita per Salvador Ortells Miralles i Francesc Pérez Moragón.

Com avança el títol del llibre de Vicent Simbor, la seua proposta es divideix en dues parts ben diferenciades, d'extensió similar. En la primera, titulada «Naixement de les nacions i de les literatures nacionals», s'analitzen aquests conceptes a partir de les transformacions socials posteriors a la fi de l'Antic Règim, les quals, en una lenta decantació, donaren lloc al concepte de «literatura nacional». Aquesta primera part, molt ben documentada i argumentada, parla en termes generals, des de la perspectiva occidental, sense referir-se a l'obra o la trajectòria de l'intel·lectual de Sueca. És en la segona part, titulada «La nació literària catalana segons Joan Fuster», on aquest esdevé protagonista. La consideració de Fuster sobre la literatura pròpia, així com les reflexions i accions per a aconseguir establir les

bases del seu «programa literari nacional» constitueixen les línies mestres d'aquest capítol. Finalment, el professor Simbor inclou un epíleg tan breu com suggeridor, amb la lúcida conclusió que reproduïm a continuació (p. 187):

[...] Ha canviat, i molt, el món en què va viure Fuster. Tant com per a afectar el nucli dur de la seua proposta sobre la unió íntima de llengua i nació i la contribució decisiva dels escriptors? La resposta no és fàcil. I algunes veus no dubten a concloure que sí. Ara bé [...] crec que el paper dels escriptors [...] continua ocupant un lloc primordial. I, en cas de dubte, contemplem què fan els Estats nació francès, italià o espanyol, per exemple. Ara, si així i tot considerem que aquesta concepció nacional ja no s'ajusta a la realitat actual [...] caldrà trobar-ne una altra i avance que no serà gens fàcil, especialment si els estats consolidats no ho fan també en el mateix sentit.

Dels tres llibres que ací ressenyem, la proposta de Simbor és, sens dubte, la més deliberativa i reflexiva. Els altres dos volums la deixen en un segon pla per a centrar-se en l'anàlisi de l'objecte d'estudi. En el cas de J. Àngel Cano Mateu, es tracta dels articles seriatos que Joan Fuster publicà en la revista *Serra d'Or*, clau de volta del catalanisme cultural, en particular durant el franquisme. Tot i ser un llibre relativament curt, sorprén la diversitat d'aspectes que arriba a tractar l'autor, com també la solidesa amb què els integra. En la primera secció aborda el caràcter literari de l'article periodístic i el considera una modalitat de l'assaig. Tot seguit, dedica un llarg apartat a la col·laboració de vint-i-cinc anys de Joan Fuster amb la revista de Montserrat. Finalment, en el tercer apartat, deixa de banda l'exposició històrica i reprén l'anàlisi literària plantejada al començament, per a dur a terme un estudi aprofundit i sòlid sobre aquesta part del corpus fusterià.

Joan Fuster. D'un temps, d'un país (1922-1992) pren el títol d'una de les cançons més famoses de Raimon, amb l'objectiu de clarificar les coordenades de «l'itinerari existencial de Fuster» (p. 10), pensant sobretot en aquell públic més jove que no les deu tindre prou presents. Val a dir, en aquest sentit, que, per raons d'edat, Ortells no va poder tractar personalment Joan Fuster, mentre que Pérez Moragón sí que en tingué l'oportunitat. Així, el llibre es divideix en dues parts estrictes, separades per l'any màgic de 1962, data de publicació de *Nosaltres, els valencians*, però fonamentades també per la biografia de cadascun dels dos autors. La primera, la més llunyana en termes cronològics (1922-1961), l'ha escrita Ortells; la segona, més pròxima (1962-1992), ha anat a càrrec de Pérez Moragón, qui ha recorregut a testimonis directes basats en el seu tracte continuïtat amb l'autor de Sueca. Encara que els autors afirmen en el pròleg que l'obra és «una biografia de Joan Fuster» (p. 10), amb l'article indeterminat en cursiva, és innegable que l'extensió, l'ambició i les característiques editorials del projecte la converteixen, a hores d'ara, en la biografia de Joan Fuster. Amb una bibliografia ajustada en cada part, nombroses reproduccions gràfiques de fotografies, cartes, cobertes i altres documents, a més d'un complet índex onomàstic, el llibre es converteix en una eina de consulta indispensable, a més d'una lectura agradable. Ara bé, si algú espera trobar-hi un retrat íntim de Fuster, més val que es desenganye: es tracta d'una biografia eminentment intel·lectual, que persegueix, com els altres dos llibres ressenyats, donar compte de la vigència de l'escriptor i la seua obra, que mereix tant ser llegida com estudiada.

Gonçal López-Pampló Rius
(Universitat de València)